

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657 (657.6)

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-4-4>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

К. В. ГНЕДІНАкандидат економічних наук, доцент;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9471-0932>**К. Ю. ХОМЕНКО**магістр,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7065-8792>

Анотація. *Мета статті* полягає у комплексному вивченні теоретико-методичних основ організації обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат будівельних підприємств і визначенні перспективних напрямів їх удосконалення в сучасних умовах господарювання. **Методика дослідження.** *Досягнення поставленої мети здійснено за допомогою застосування таких методів, як: спостереження, абстрагування, аналіз та порівняння, узагальнення та систематизація, індукція та дедукція.* **Результати.** *Розкрито сутність операційних витрат, висвітлено особливості їх обліку та внутрішнього аудиту на будівельних підприємствах, виявлено недоліки сучасної практики. Запропоновано напрями удосконалення організації обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат на будівельних підприємствах.* **Практична значущість результатів дослідження.** *Застосування запропонованих підходів щодо обліку і аудиту операційних витрат сприятиме підвищенню ефективності управління результатами діяльності будівельних підприємств та посиленню контролю за використанням їх ресурсів.*

Ключові слова: операційні витрати, будівельні підприємства, фінансовий облік операційних витрат, управлінський облік операційних витрат, внутрішній аудит операційних витрат.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Будівельні підприємства функціонують в умовах, що зумовлюють специфічний характер обліку операційних витрат. Це пояснюється тривалістю виробничого циклу, високою ресурсомісткістю процесів та значною залежністю підприємств від зовнішніх чинників. На відміну від більшості інших галузей, де формування собівартості продукту відбувається у відносно короткі терміни, у будівництві вона має складну багатокомпонентну структуру. Така структура потребує ретельної організації обліку та контролю витрат на всіх етапах реалізації будівельного проєкту, включаючи відстеження витрат на матеріали, трудові ресурси, використання техніки тощо. Відсутність належного рівня деталізації в обліковій системі та контрольних процедур може зумовити перевитрати, неточність у визначенні фактичної собівартості та відхилення від запланованого бюджету, що безпосередньо впливає на рівень рентабельності та фінансові резуль-

тати діяльності будівельного підприємства. Враховуючи високий рівень фінансових інвестицій, властивий будівельній сфері, актуальним є не лише забезпечення точності обліку витрат, але й організація і проведення внутрішнього аудиту відносно всіх стадій реалізації проєкту та виконання будівельного контракту. У сучасних умовах господарювання, що значною мірою ускладнені ризиками воєнного часу, організація обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат для будівельних підприємств набуває особливої важливості. Сучасні умови зумовлюють перебої у постачанні матеріалів, ризики руйнування інфраструктури, втрати активів, а також створюють додаткові загрози для безпеки працівників будівельних підприємств. Сукупність цих факторів безпосередньо впливає на терміни реалізації проєктів, обсяг витрат і виконання бюджету. За таких умов ефективна система обліку й проведення внутрішнього аудиту стають не лише механізмами контролю, а й ключовими інструментами управління ризиками, що дозволяє оперативно реагувати на непередбачувані зміни,

виявляти відхилення від планових показників і своєчасно коригувати управлінські рішення задля мінімізації фінансових втрат і підвищення стійкості підприємств у кризових умовах функціонування [1]. Отже, наукове обґрунтування удосконалення організації обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат на будівельних підприємствах є надзвичайно важливим завданням, оскільки дозволяє підвищити ефективність управління ресурсами, забезпечити фінансову стабільність та знизити ризики, пов'язані з перевитратами й економічними втратами будівельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню сутності, визначенню особливостей фінансового та управлінського обліку, а також внутрішнього аудиту витрат, в тому числі операційних, присвячено наукові праці широкого кола вчених, серед яких: Бутинець Ф.Ф. [2], Дьордй В.П. [3], Макарович В.К. [3], Голов С.Ф. [4], Турило А.М. [5], Кравчук Ю.Б. [5], Турило А.А. [5], Дерій В. [6], Кудлак В.Я. [7], Мессарош А.В. [7], Атамас П.Й. [8], Терещенко Л.О. [9], Матієнко-Зубенко І.І. [9], Шуило Ю.О. [10] та інші. Різні аспекти організації обліку та внутрішнього аудиту в контексті діяльності будівельних підприємств, в тому числі стосовно їх операційних витрат, висвітлені в наукових працях таких дослідників, як Задорожний З.-М. В. [11], Коба О.В. [12], Миронова Ю.Ю. [12], Осмятченко В. [13], Пінчук К. [13] та багатьох інших. Їх внесок характеризується окресленням напрямів вдосконалення організації обліку, проведення аудиту операційних витрат, управління витратами та собівартістю на підприємствах будівельної галузі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри досягнутий науковий прогрес, певні аспекти обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат будівельних підприємств в сучасних умовах господарювання залишаються недостатньо вивченими. Невирішена частина проблеми полягає у потребі розробки сучасних методичних підходів до організації бухгалтерського обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат будівельних підприємств, що дозволить підвищити ефективність управління операційними витратами, а також зміцнити конкурентні позиції вітчизняних будівельних підприємств в цілому.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження теоретико-методичних основ обліку та внутрішнього аудиту операційних витрат будівельних підприємств, визначення напрямів їх удосконалення з урахуванням сучасних вимог до управління результатами діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Витрати є важливою економічною

категорією та відіграють вирішальну роль у формуванні фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання, в тому числі будівельних підприємств. Інформація про витрати є важливою та центральною в системі управління, як на рівні підприємства в цілому, так і в контексті діяльності його окремих структурних підрозділів. Дані про рівень витрат також враховуються в процесі розробки цінової політики підприємства. Крім того, ефективність господарської діяльності оцінюється через співвідношення витрат та досягнутих результатів, що підкреслює важливість наявності повної і точної інформації для детального аналізу витрат з метою підвищення рентабельності діяльності підприємства. Зважаючи на це, необхідним є дослідження поняття «витрати» для розуміння механізмів їх формування та впливу на фінансові результати діяльності підприємства. Чимало вітчизняних науковців присвятили свої праці дослідженню сутності витрат, їх класифікації та огляду методів обліку, що сприяло розвитку теоретичних і практичних аспектів управління витратами в сучасних умовах господарювання. Існують різні підходи до трактування терміну «витрати» (рисунк 1). Водночас спільною є думка науковців про те, що витрати відображають вартісну оцінку ресурсів, які споживаються в процесі здійснення господарської діяльності. Значною частиною витрат підприємства є операційні витрати, оскільки вони прямо пов'язані з основною діяльністю компанії, спрямованою на виробництво продукції, надання послуг або виконання робіт. Операційні витрати відіграють ключову роль у формуванні собівартості та безпосередньо впливають на рівень рентабельності будь-якого підприємства. Такі терміни, як «витрати операційної діяльності», «операційні витрати» використовуються в економічній літературі для позначення витрат, що виникають у процесі ключової діяльності підприємства. Операційні витрати не пов'язані з інвестиційною та фінансовою активністю підприємства.

Крім того, існують різні підходи до класифікації витрат операційної діяльності, що доцільно враховувати при розкритті інформації в обліковій політиці та в управлінні операційними витратами підприємства (таблиця 1).

Організація фінансового та управлінського обліку операційних витрат будівельних підприємств характеризується низкою особливостей, зумовлених тривалим циклом виконання будівельно-монтажних робіт, високою матеріаломісткістю, специфікою будівництва окремих об'єктів та необхідністю врахування ступеня виконання робіт при визнанні доходів та витрат періоду. Рационально побудовані системи фінансового та управлінського обліку операційних витрат, систематичне проведення внутрішнього аудиту забезпечує не лише точність інформації у фінансовій звітності, а й можливість оперативного реагування на зміни у витратах, що виникають уна-

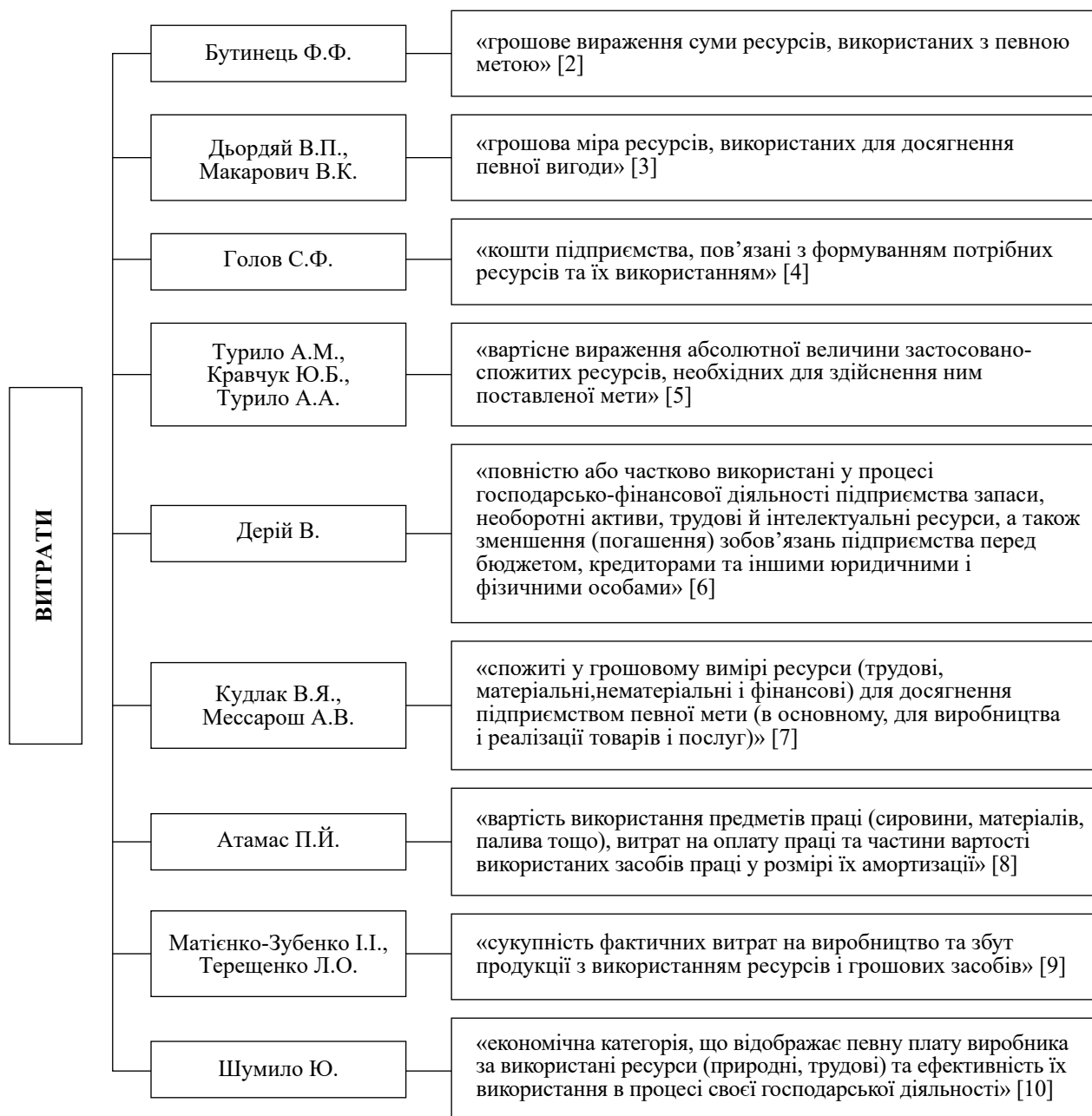

Рис. 1. Підходи до трактування терміну «витрати»

Джерело: сформовано авторами на основі [2–10]

слідок дії різноманітних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Особливості фінансового та управлінського обліку операційних витрат будівельних підприємств узагальнено у таблиці 2.

На будівельних підприємствах витрати формуються безпосередньо за кожним договором (контрактом) та відображаються у собівартості виконаних робіт. Згідно з НП(С)БО 18 «Будівельні контракти» [16], облік доходів і витрат здійснюється за методом ступеня завершеності робіт. Зокрема, стандартом передбачається пропорційне визнання доходів і витрат залежно від обсягу виконаних робіт на звітну дату [16]. До операційних витрат належать: 1) прямі

витрати, які безпосередньо пов'язані з виконанням робіт (матеріали, заробітна плата будівельників, експлуатація машин та механізмів, субпідрядні роботи); 2) загальновиробничі витрати, які розподіляються на об'єкти пропорційно обраній базі (відсоток від прямих витрат або обсяг виконаних робіт) [16]. Наприклад, якщо в процесі будівництва об'єкта ступінь завершеності робіт на звітну дату становить 70%, то на цю дату визнається 70% запланованих витрат і доходів, незалежно від фактичного руху грошових коштів. Такий підхід забезпечує відповідність принципу нарахування та відображення доходів і витрат, а також дозволяє надавати достовірну інформацію про доходи і витрати у фінансовій

Таблиця 1

Підходи до класифікації витрат операційної діяльності

Класифікація витрат	Види витрат	Характеристика витрат
За сутністю операційного процесу	Собівартість робіт, послуг, продукції	Пов'язані з виробництвом продукції (наданням послуг, виконанням робіт)
	Адміністративні	Пов'язані з управлінням підприємства
	На збут	Пов'язані зі збутом продукції
	Інші операційні витрати	Не можна віднести до собівартості, адміністративних чи витрат на збут
Відносно виробничого процесу	Виробничі	Включаються до собівартості продукції, послуг, робіт
	Витрати періоду	Не включаються до собівартості продукції, послуг, робіт
Залежно від рівня реагування на зміни обсягу виробництва	Змінні	Змінюються пропорційно обсягам виробництва
	Постійні	Не змінюються пропорційно обсягам виробництва
За періодичністю утворення	Поточні	Здійснюються на регулярній основі
	Одноразові	Спричинені разовими подіями (операціями)
За способом віднесення на види продукції	Прямі	Прямо відносяться на кожний вид продукції
	Загальновиробничі	Розподіляються між декількома видами продукції
За видами витрат	Матеріальні	Пов'язані з використанням матеріалів, сировини, палива, запчастин
	На оплату праці	Пов'язані з виплатою заробітної плати робітникам
	Відрахування на соціальні заходи	Внески на соціальне страхування, медичне страхування, пенсійні фонди
	Амортизація	Зменшення вартості активу внаслідок зносу, старіння та морального знецінення
	Інші витрати	Не можна віднести до інших видів витрат
За видами продукції	Вироби	Підприємство несе в процесі виробництва виробів
	Послуги	Підприємство несе в процесі надання послуг
	Роботи	Підприємство несе в процесі виконання робіт

Джерело: сформовано авторами на основі [3; 14; 15]

Таблиця 2

Особливості фінансового та управлінського обліку операційних витрат будівельних підприємств

Параметр	Фінансовий облік	Управлінський облік
Мета	Надання достовірної інформації про операційні витрати у фінансовій звітності для зовнішніх користувачів	Прийняття обґрунтованих рішень щодо управління операційними витратами та підтримка системи управління підприємством
Регламент	Нормативно-правові акти, стандарти обліку (зокрема, НП(С)БО 18 «Будівельні контракти»)	Внутрішні політики підприємства, гнучкі методики
Методи обліку витрат	За ступенем завершеності робіт	Позамовний, попроцесний, нормативний та інші методи
Групування витрат	Прямі витрати та загальновиробничі, розподілені пропорційно	Деталізація за об'єктами, видами робіт, етапами будівництва тощо
Відображення доходів та витрат	Пропорційно до ступеня завершеності робіт відповідно до НП(С)БО 18 «Будівельні контракти»	За фактом використаних ресурсів або плановими нормами
Контроль та аналіз	Забезпечення відповідності доходів та витрат, формування собівартості	Аналіз відхилень з метою посилення контролю за витратами, аналіз впливу факторів на обсяг витрат, забезпечення раціонального використання ресурсів
Орієнтація на час	Звітні періоди (місяць, квартал, рік)	Поточний контроль та планування на перспективу
Прийняття рішень	Обмежене, переважно для зовнішніх користувачів	Оперативне та стратегічне управління проєктами будівництва

Джерело: сформовано авторами

звітності будівельного підприємства для зовнішніх користувачів.

Управлінський облік операційних витрат будівельного підприємства орієнтований на внутрішні потреби найвищого управлінського персоналу та забезпечує ефективне управління, в тому числі планування, аналіз, контроль витрат. Витрати деталізуються за об'єктами будівництва, ділянками робіт, етапами їх виконання. Аналіз відхилень фактичних витрат від кошторисних дозволяє оперативно виявляти причини відхилень та вносити коригування. Відбувається формування калькуляцій за окремими видами робіт, визначення ступеня їх завершеності та аналіз рентабельності окремих будівельних контрактів, що дозволяє комплексно оцінювати ефективність використання ресурсів, оперативно приймати рішення та планувати діяльність будівельної компанії в стратегічному контексті. Зокрема, щодо впровадження нових технологій, використання обладнання, залучення персоналу, вибору постачальників та субпідрядників тощо. Для підприємств будівельної галузі в управлінському обліку поширеними у використанні є позамовний (за контрактами), попроцесний, нормативний методи обліку операційних витрат при визначенні собівартості робіт. При цьому актуальним є впровадження та застосування, поряд з традиційними методами, сучасних методів калькулювання собівартості на будівельних підприємствах. Зокрема, вченими розглядається потенціал та визначаються переваги застосування методу «таргет-костинг», стратегічного управління витратами (за стадіями життєвого циклу) [12].

Будівельні компанії стикаються з потребою контролювати витрати та приймати рішення щодо управління ними. Для прийняття таких рішень необхідним є забезпечення управлінського персоналу своєчасною та детальною інформацією щодо окремих об'єктів будівництва. Для вирішення цього завдання розроблено відомість (таблиця 3), яка узагальнює інформацію щодо фактичної собівартості об'єкта з урахуванням ступеня завершеності робіт та вартості одного квадратного метра. Запропонована відомість є універсальним інструментом для аналітичного обліку витрат на об'єкт у будівельних підприємствах. Її застосування дозволить підвищити прозорість обліку витрат на об'єкт будівництва, покращити якість планування, контролювати відхилення від нормативів (планів). Крім того, розрахунок собівартості на 1 м² дозволяє порівнювати різні об'єкти між собою, оцінювати ефективність виконання робіт, планувати технології та підходи до їх виконання. Важливим є також отримання повної та своєчасної інформації про операційні витрати будівельного підприємства за їх елементами. Використання розробленої форми бюджету операційних витрат будівельного підприємства (таблиця 4) надасть можливість систематизувати дані про витрати за елементами, здійснювати їх порівняльний аналіз у розрізі нормативних та фактичних показників, виявляти відхилення, визначати їх вплив на загальні результати діяльності.

Отже, ведення управлінського обліку операційних витрат на будівельних підприємствах створює інформаційну основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління собівартістю буді-

Таблиця 3

Відомість обліку витрат на будівництво об'єкту

Статті витрат	Загальна площа об'єкта будівництва _____ м ²					
	Відсоток виконання робіт _____ %					
	Собівартість			Вартість 1 м ²		
	План, грн	Фактичні витрати до відображення, грн	Відхилення, грн	План, грн	Фактгрн	Відхилення, грн
...						
Разом:						

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 4

Бюджет операційних витрат будівельного підприємства

Елементи операційних витрат	Планові (нормативні) витрати, грн	Фактичні витрати до відображення, грн	Відхилення, грн	Примітки (причини відхилень)
Матеріальні витрати				
Витрати на оплату праці				
Амортизаційні відрахування				
Відрахування на соціальні заходи				
Інші операційні витрати				
Разом:				

Джерело: сформовано авторами

вельно-монтажних робіт та результатами діяльності в цілому.

Проведення внутрішнього аудиту операційних витрат сприяє посиленню контролю за правильністю формування витрат, забезпеченню прозорості їх відображення в обліку та звітності, підвищенню ефективності використання ресурсів будівельних підприємств. При цьому важливо забезпечити системність і повноту внутрішніх перевірок з метою своєчасного виявлення помилок, порушень, недоліків в системі обліку і контролю операційних витрат, що зумовлює доцільність розробки та використання програми внутрішнього аудиту операційних витрат. Отже, для проведення внутрішнього аудиту операційних витрат розроблено програму аудиту, яка містить етапи, джерела інформації, методи, перелік виконавців, терміни виконання завдань (таблиця 5).

В рамках проведення внутрішнього аудиту на будівельному підприємстві доцільно перевірити наявність, регулярність та якість контрольних про-

цедур, які застосовуються для забезпечення достовірності та повноти, точності оцінки операційних витрат підприємства. До таких контрольних процедур можуть належати: систематична перевірка первинних документів для підтвердження обґрунтованості витрат; періодичні перевірки облікових процесів; проведення навчання для співробітників щодо правил і процедур обліку (у тому числі, щодо обліку операційних витрат); постійний моніторинг процесів будівництва та перевірка документального відображення фактичних витрат на будівництво; перевірка правильності їх відображення з урахуванням ступеня завершеності робіт.

Для узагальнення помилок, виявлених під час проведення внутрішнього аудиту операційних витрат, пропонується формувати реєстр виявлених помилок та недоліків під час проведення внутрішнього аудиту операційних витрат (таблиця 6), в якому доцільно систематизувати виявлені помилки, недоліки та визначити шляхи їх усунення і попередження.

Таблиця 5

Програма внутрішнього аудиту операційних витрат будівельного підприємства

Етапи	Джерела інформації	Методи	Виконавці	Термін виконання
Перевірка правильності обліку залишків матеріалів, наявного обладнання та незавершеного будівництва на початок періоду				
Перевірка коректності оформлення накладних, актів приймання робіт, матеріальних звітів, доручень та інших первинних документів щодо витрат на будівництво				
Перевірка віднесення вартості матеріалів до витрат на відповідні об'єкти будівництва				
Перевірка правильності розподілу нарахованої заробітної плати на витрати в рамках будівельних проєктів				
Перевірка нарахування внесків до соціальних фондів				
Перевірка правильності віднесення амортизаційних витрат на будівельну техніку та обладнання до витрат будівельних об'єктів				
Перевірка правильності розрахунку собівартості будівельних робіт				
Перевірка відповідності бухгалтерських проведення фактичним витратам на будівництво				
Перевірка правильності обліку витрат в межах завершених будівельних об'єктів та формування їх собівартості				
Оцінювання відповідності фактичних витрат будівельним кошторисам, перевірка виконання контрольних процедур щодо операційних витрат підприємства				

Джерело: сформовано авторами з урахуванням [17]

Таблиця 6

Реєстр виявлених помилок та недоліків під час проведення внутрішнього аудиту операційних витрат

Етапи внутрішнього аудиту	Виявлені помилки/недоліки	Встановлені причини	Шляхи усунення, рекомендації

Джерело: сформовано авторами

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Здійснивши огляд підходів до трактування терміну «витрати» різними науковцями, можна констатувати, що витрати відображають вартісну оцінку ресурсів, які споживаються в процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Проаналізувавши різні підходи до визначення сутності економічної категорії «операційні витрати», пропонуємо виділити такі ключові компоненти цього поняття, як: грошовий еквівалент використаних ресурсів; зв'язок з ключовою діяльністю підприємства (виробництво продукції, надання послуг, виконання робіт); відсутність зв'язку з інвестиційною та фінансовою діяльністю.

Специфіка організації обліку операційних витрат на будівельних підприємствах полягає у необхідності побудови системи фінансового обліку відповідно до принципів НП(С)БО 18 «Будівельні контракти» із застосуванням методу ступеня завершеності робіт, що забезпечує достовірність інформації про витрати у фінансовій звітності, а також у гнучкому підході до організації управлінського обліку з вибором релевантних методів обліку витрат на об'єкти будівництва, підходів до калькулювання собівартості будівельних робіт та орієнтованому на аналіз, контроль, забезпечення раціонального використання ресурсів задля підвищення ефективності діяльності в цілому.

За результатами проведеного дослідження розроблено та запропоновано до використання на будівельних підприємствах внутрішні форми для

ведення управлінського обліку операційних витрат (в розрізі об'єкту будівництва та елементів операційних витрат), а також програму для проведення внутрішнього аудиту операційних витрат, які мають практичну цінність для будівельних підприємств, виходячи з низки факторів. Так, запропоновані відомості обліку витрат на будівництво об'єктів та бюджет операційних витрат надають можливість своєчасно виявляти перевитрати ресурсів, визначати причини відхилень від нормативів, отримувати своєчасну інформацію для формування більш точних кошторисів майбутніх будівельних проєктів та враховувати ризики перевитрат, а також використовувати дані як базу для побудови системи управлінського обліку, внутрішньої звітності, контролю за економічною ефективністю діяльності.

Проведення внутрішнього аудиту операційних витрат за запропонованою програмою дозволить будівельним підприємствам забезпечити точність формування собівартості, правильність відображення витрат в обліку та звітності, посилити контроль за витратами, а також сприятиме своєчасному виявленню необґрунтованих витрат і підвищенню ефективності управління ресурсами в цілому. Інформація про виявлені під час такої перевірки помилки та недоліки в системі обліку, внутрішнього контролю, у відображенні операційних витрат у фінансовій звітності будівельних підприємств, що узагальнюється в реєстрі, виступає основою для прийняття управлінських рішень в контексті оперативного реагування на слабкі сторони, усунення помилок та запобігання їх повторному виникненню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хоменко К.Ю. Організація обліку, аналіз та внутрішній контроль операційних витрат будівельного підприємства: автореферат кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю «Облік і оподаткування» ОПП «Облік і оподаткування». Чернігів: Національний університет «Чернігівська політехніка», 2024. 15 с.
2. Бухгалтерський словник / Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, С. В. Івахненко та ін.; за ред. Ф. Ф. Бутинця; М-во освіти і науки України, Житомир. інж.-технол. ін-т. Житомир: ПП «Рута», 2001. 224 с. URL: <https://url.it/sfbbay>
3. Дьордяй В.П., Макарович В.К. Класифікація операційних витрат підприємств енерготоргівельної галузі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. С. 826–830. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/167.pdf>
4. Голов С.Ф. Управлінський облік: навчальний посібник. Київ: Лібра, 2003. 703 с.
5. Турило А.М., Кравчук Ю.Б., Турило А.А. Управління витратами підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 120 с.
6. Дерій В. Термін «витрати» та його трактування для потреб обліку і контролю. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1 (26). С. 154–160. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/605/2/TNTUB_2010_v26_No1-V_Deriy-The_term_costs_and_its_treatment_for_accounting__154.pdf

7. Кудлак В.Я., Мессарош А.В. Сутність та структура витрат підприємства. *Актуальні задачі сучасних технологій: матеріали VI Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів, (Тернопіль, 16–17 листопада 2017 р.)* Тернопіль: ТНТУ, 2017. С. 189–190.
8. Атамас П.Й. Управлінський облік: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 440 с.
9. Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І. Інформаційні системи і технології в обліку: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2014. 187 с.
10. Шумило Ю.О. Уточнення теоретичної сутності категорії витрат в управлінні підприємством. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 3. С. 117–119
11. Задорожний З.-М. В. Внутрішньогосподарський облік в будівництві: методологія та організація: рукопис дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами екон. діяльності)». Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, Міністерство освіти і науки України, 2007. 471 с.
12. Коба О.В., Миронова Ю.Ю. Калькулювання собівартості робіт у будівництві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 19 (2). С. 29–33. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/19_2_2018ua/8.pdf
13. Осмятченко В., Пінчук К. Удосконалення контролю будівельно-монтажних робіт. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 1. С. 148–157. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/38210>
14. Ляшенко Г., Овсяннікова В. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1929>
15. Ющак Ж.М. Класифікація витрат, орієнтована на ефективне управління підприємством. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2012. № 3 (61). С. 203–208. URL: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/61_3/203.pdf
16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2001 № 205// База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01#Text>
17. Меліхова Т.О., Троян О.В., Лауреанті Д.С. Удосконалення методики внутрішнього контролю витрат на виробництво для підвищення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 34–41. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6502&i=4>

REFERENCES:

1. Khomenko K. Yu. (2024). *Orhanizatsiia obliku, analiz ta vnutrishnii kontrol operatsiinykh vytrat budivelnogo pidpriemstva: Avtoreferat kvalifikatsiinoi roboty na zdobuttya osvitelnoho stupenia "mahistr" za spetsialnistiu "Oblik i opodatkuvannia"* [Organization of accounting, analysis, and internal control of operational costs of a construction enterprise: Extended abstract of master's thesis]. Chernihiv: National University "Chernihiv Polytechnic" [in Ukrainian].
2. Butynets F. F., Vygovska N. H., Ivakhnenkov S. V. et al. (2001). *Bukhhalterskyi slovnyk* [Accounting dictionary]. Zhytomyr: Ruta. Available at: <https://surl.it/sfbbay> [in Ukrainian].
3. D'iordai V. P. & Makarovych V. K. (2017). Klasifikatsiia operatsiinykh vytrat pidpriemstv enerhorozpodilnoi haluzi [Classification of operational costs of energy distribution enterprises]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of Economics*, no. 17, pp. 826–830. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/167.pdf> [in Ukrainian].
4. Holov S. F. (2003). *Upravlinskyi oblik: Navchalnyi posibnyk* [Managerial accounting: Textbook]. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
5. Turylo A. M., Kravchuk Yu. B. & Turylo A. A. (2006). *Upravlinnia vytratamy pidpriemstva: Navchalnyi posibnyk* [Enterprise cost management: Textbook]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
6. Derii V. (2010). Termin "vytraty" ta ioho traktuvannia dlia potreb obliku i kontroliu [The term "costs" and its interpretation for accounting and control purposes]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Halytskyi Economic Bulletin*, no. 1 (26), pp. 154–160. Available at: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/605/2/TNTUB_2010_v26_No1-V_Deriy-The_term_costs_and_its_treatment_for_accounting_154.pdf [in Ukrainian].
7. Kudlak V. Ya. & Messarosh A. V. (2017). Sutnist ta struktura vytrat pidpriemstva [The essence and structure of enterprise costs]. *Aktualni zadachi suchasnykh tekhnolohii: Proceedings of the VI International Scientific and Technical Conference of Young Scientists and Students (Ternopil, November 16–17, 2017)*, Ternopil: TNTU. pp. 189–190. [in Ukrainian].
8. Atamas P. Y. (2006). *Upravlinskyi oblik: Navchalnyi posibnyk* [Managerial accounting: Textbook]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury [in Ukrainian].
9. Tereshchenko L. O. & Matienko-Zubenko I. I. (2014). *Informatsiini systemy i tekhnolohii v obliku: Navchalnyi posibnyk* [Information systems and technologies in accounting: Textbook]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
10. Shumylo Yu. O. (2008). Utochnennia teoretychnoi sutnosti katehorii vytrat v upravlinni pidpriemstvom [Clarifying the theoretical essence of the cost category in enterprise management]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini – Formation of Market Relations in Ukraine*, no. 3, pp. 117–119. [in Ukrainian].
11. Zadorozhnyi Z.-M. V. (2007). *Vnutrishnohospodarskyi oblik v budivnytstvi: Metodolohiia ta orhanizatsiia* [Internal accounting in construction: Methodology and organization]. Doctoral dissertation. Ternopil: Ternopil National Economic University [in Ukrainian].

12. Koba O. V. & Myronova Yu. Yu. (2018). Kalkuliuvannya sobivartosti robit u budivnytstvi [Cost calculation of construction works]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, no. 19 (2), pp. 29–33. Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_2_2018ua/8.pdf [in Ukrainian].
13. Osmiachenko V. & Pinchuk K. (2020). Udoskonalennia kontroliu budivselno-montazhnykh robit [Improving control of construction and installation works]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil National Economic University*, no. 1, pp. 148–157. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/handle/316497/38210> [in Ukrainian].
14. Liashenko H. & Ovsianikova V. (2022). Vytraty pidpriemstva ta upravlinnia nymy [Enterprise costs and their management]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 45. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1929> [in Ukrainian].
15. Yushchak Zh. M. (2012). Klasifikatsiia vytrat, oriyentovana na efektyvne upravlinnia pidpriemstvom [Classification of costs oriented to effective enterprise management]. *Visnyk Zhytomyr'skoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu – Bulletin of Zhytomyr State Technological University*, no. 3 (61), pp. 203–208. Available at: https://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/61_3/203.pdf [in Ukrainian].
16. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 18 “Budivselni kontrakty” [National Accounting Standard 18 “Construction Contracts”]. (2001). Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01#Text> [in Ukrainian].
17. Melikhova T. O., Troyan O. V. & Laureanti D. S. (2019). Udoskonalennia metodyky vnutrishnoho kontroliu vytrat na vyrobnytstvo dlia pidvyshchennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Improvement of the methodology of internal cost control for increasing the economic safety of the enterprise]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, no. 3, pp. 34–41. Available at: <http://investplan.com.ua/?op=1&z=6502&i=4> [in Ukrainian].

Kateryna Hnedina, Kateryna Khomenko, Chernihiv Polytechnic National University. Theoretical and methodological aspects of accounting and internal audit of operational costs in construction enterprises.

Annotation. The purpose of the article is to conduct a comprehensive study of the theoretical and methodological foundations of accounting and internal audit of operating costs of construction enterprises, and to determine promising directions for their improvement under modern economic conditions. **Methodology of research.** The goal was achieved through the application of methods such as observation, abstraction, analysis and comparison, generalization and systematization, induction, and deduction. **Findings.** The essence of operational costs is revealed, the features of their accounting and internal audit in construction enterprises are highlighted, and shortcomings of current practices are identified. It is concluded, that the peculiarity of organizing the accounting of operational costs in construction enterprises lies in the necessity to structure financial accounting in accordance with the requirements of national accounting standard 18 “Construction Contracts”, under which both revenues and expenses during the execution of a construction contract are recognized based on the stage of completion of works as of the balance sheet date, ensuring the reliability of financial reporting. Additionally, the importance of a flexible approach to management accounting is emphasized, which involves selecting relevant cost accounting and calculation methods, providing timely cost control, and ensuring the rational use of resources. Directions for improving the organization of accounting and internal audit of operational costs in construction enterprises are proposed, particularly through the preparation of internal statements of construction cost accounting, the formation of operational cost budgets, conducting internal audits according to a formed program, and compiling a register of identified errors and shortcomings with recommendations for their correction. **Practical value.** The proposed measures can be implemented in the practice of Ukrainian construction enterprises. The use of the suggested approaches to accounting and auditing operational costs will contribute to cost reduction, increased management efficiency, and enhanced competitiveness of construction enterprises.

Keywords: operational costs, construction enterprises, financial accounting of operational costs, managerial accounting of operational costs, internal audit of operational costs.

Стаття надійшла: 10.10.2025

Стаття прийнята: 28.10.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025